

Marek Ciara
Warszawa

MATERIAŁY KAZIMIERZA ZARANKIEWICZA

(1902-1959)

(III-100)

Kazimierz Zarankiewicz urodził się 2 maja 1902 r. w Częstochowie. Był synem Stanisława i Józefy z Borowskich. W 1919 r. ukończył gimnazjum realne w Będzinie. W latach 1919-1923 studiował matematykę w Uniwersytecie Warszawskim. W 1923 roku obronił napisaną pod kierunkiem Wacława Sierpińskiego pracę doktorską: *Sur le points de division dans les ensembles connexes* (druk: „Fundamenta Mathematicae”, 1927, Vol. 9). W 1929 roku wydał pracę: *Über eine topologische Eigenschaft der Ebene* (druk: „Fundamenta Mathematicae”, 1928, Vol. 11), na podstawie której uzyskał habilitację.

Studia uzupełniające w zakresie topologii odbył w roku akademickim 1930/1931 w Uniwersytecie w Wiedniu pod kierunkiem Karla Menger'a i w Berlinie, gdzie współpracował z Stefanem Bergmanem i Richardem von Misesem. W latach 1924-1939 był zatrudniony na Politechnice Warszawskiej na stanowisku asystenta. Podczas okupacji prowadził tajne nauczanie, a po upadku powstania warszawskiego został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec.

Po wojnie był zatrudniony na Politechnice Warszawskiej na stanowisku profesora nadzwyczajnego (1945-1946) i profesora zwyczajnego (1946-1959).

Był jednym z założycieli Polskiego Towarzystwa Astronautycznego i jego prezesem w latach 1956-1958. W 1956 r. doprowadził do przyjęcia PTA do Międzynarodowej Federacji Astronautycznej. W latach 1957-1959 był wiceprezesem Federacji.

W latach 1949-1957 był organizatorem i przewodniczącym Komitetu Głównego Olimpiady Matematycznej.

Kazimierz Zarankiewicz zajmował się topologią, teorią grafów, teorią funkcji zmiennej zespolonej i teorią liczb. Był autorem m. in. monografii *Mechanika teoretyczna*, (Warszawa 1959, kilka wydań) podręcznika akademickiego: *Matematyka wyższa dla studentów wyższych szkół leśnych i rolniczych*, (Warszawa 1952) oraz 45 prac i artykułów.

Kazimierz Zarankiewicz zawarł związek małżeński z Lilianą. Zmarł 5 września 1959 r. w Londynie gdzie przewodniczył obradom plenarnym X Kongresu Międzynarodowej Federacji Astronautycznej. Pochowany został w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Jedną z ulic warszawskich w dzielnicy Włochy nazwano jego imieniem.

Materiały Kazimierza Zarankiewicza zostały zakupione przez PAN Archiwum w Warszawie od żony twórcy spuścizny Liliany Zarankiewicz w 1960 r. (księga nabytków 281).

W 2023 r. Marek Ciara uporządkował spuściznę i opracował inwentarz. Objętość zespołu to 0, 45 m. b. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z *Wytycznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*. Nadano im układ chronologiczno-rzeczowy. Spuścizna zawiera materiały z lat 1946-1959.

Materiały spuścizny zostały podzielone na cztery grupy tematyczne. W grupie I zawierającej materiały twórczości naukowej w jednostkach od 1 do 17 znajdują się materiały z lat 1947-1959. Są to rękopisy i maszynopisy skryptów, podręczników i opracowań oraz notatki do wykładów z matematyki (jednostki 1-10), artykułów, referatów i 1 recenzji (j. 11-16) oraz materiały warsztatowe (j. 17) z zakresu matematyki i astronautyki.

W grupie drugiej znajdują się w 7 jednostkach (j. 18-24) materiały działalności

organizacyjno-naukowej z lat 1946-1959 w Politechnice Warszawskiej, Polskiej Akademii Nauk, (j. 18-19), Polskim Towarzystwie Astronautycznym, w tym udział w Międzynarodowych Kongresach Astronautycznych (j. 20-21), oraz w Polskim Towarzystwie Matematycznym (j. 22) i w Komitecie Głównym Olimpiady Matematycznej (j. 23), oraz recenzje dla wydawnictw (j. 24).

W jednostce 25 znajdują się nieliczne materiały biograficzne z lat 1956-1958: autożyciorys, niepełny spis publikacji i fotografia portretowa. W jednostce 26 znajduje się nieliczna korespondencja z lat 1946-1952, m. in. z węgierskim matematykiem Paulem Turan.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściźnie nadano sygnaturę III-100. W wyszukiwarce <https://szukajwarchiwach.pl> zespół ma numer 302/ 218 /0. Inwentarz liczy 26 jednostek uzupełnionych 1 aneksem.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Kazimierza Zarankiewicza*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, sygn.III-100, j. 25
2. Wójcik W., *Zarankiewicz Kazimierz Józef [w:] Polski wkład w przyrodoznawstwo i technikę. Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*, red. B. Orłowski, Warszawa 2015, tom IV, s. 451-453
3. *Zarankiewicz Kazimierz Józef [w:] Wielka encyklopedia PWN*, Warszawa 2005, tom 30, s. 260

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej	1-16
A. Skrypt, podręcznik, monografie	1-10
B. Artykuły, referaty, recenzja	11-16
C. Materiały warsztatowe	17
II. Materiały działalności	18-24
III. Materiały biograficzne	25
IV. Korespondencja	26

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Skrypt, podręcznik, opracowania, wykłady

1. *Wykłady mechaniki teoretycznej*, T.I., Statyka

Skrypt

Przed 1947, rkp., masz., l., k. 236

Druk: Warszawa 1947

2. Jw., T.II, *Kinematyka*

Skrypt

Przed 1947, rkp., masz., l., k. 145

Druk: Warszawa 1947

3. Jw. T. III, *Dynamika*

Skrypt

Przed 1947, rkp., masz., l., k. 227

Druk: Warszawa 1947

4. *Matematyka wyższa: dla studentów szkół rolniczych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*

Podręcznik

Przed 1952, rkp., masz., l. k. 204

Druk: Warszawa 1952

5. *Mechanika teoretyczna, T.I, Statyka*

Podręcznik, fragmenty

1953-1956, rkp., masz., l., k. 96

Druk: Warszawa 1956

6. *O sztucznym księżycu*

Opracowanie, wstęp

Przed 1957, rkp., l., k. 6

Druk: Warszawa 1957

7. *Kartki z dziejów mechaniki*

Opracowanie

Przed 1958, rkp., masz., l., k. 230

Druk: Warszawa 1958

8. *Astronautyka popularna*

Opracowanie

Przed 1959, rkp., masz., l., k. 299

Druk: Warszawa 1959

9. *Rakieta kosmiczna*

Opracowanie

B. d., l., k. 32

10. *Matematyka*

Notatki do wykładów

1953, b. d., rkp., l., k. 115

B. Artykuły, referaty, recenzja

11. *O liczbach trójkątowych*

Artykuł, kilka wersji

1947, rkp., l., k. 69

12. *O pewnym problemie P. Turana. Rozwiązanie pewnego zagadnienia P. Turana*

On a problem of P. Turan

Artykuł, kilka wersji, obliczenia

Przed 1952, rkp., masz., j. ang., pol., l. k. 54

13. *Astronautyka*

Astronautyka popularna

Międzynarodowa organizacja w zakresie astronautyki

Artykuły

1958, b. d., rkp., l., k. 67

14. Matematyka

Artykuły

B. d., rkp., masz., j. ang., franc., niem., pol., l., k. 168, zob aneks 1

15. *Olimpiada Matematyczna*

O nauczaniu matematyki w USA

Referat dotyczący sprawy komunikacji międzyplanetarnej

Uwaga o projektowaniu sieci kolejowej w zakładach produkcyjnych

Referaty

1949/1950, b. d., rkp., l., k. 52

16. Eustachy Tarnawski, *Matematyka dla elektryków*, Warszawa 1951

Recenzja

Po 1951, masz., l., k. 7

C. Materiały warsztatowe

17. Astronautyka, matematyka

Materiały warsztatowe: notatki, rysunki, wycinki z prasy

1958, b. d., rkp., druk, l., k. 52

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, WYDAWNICZEJ

18. Politechnika Warszawska, Wydział Budownictwa Lądowego, Wydział Inżynieryjny

Sprawozdania, pytania egzaminacyjne, harmonogram pracy, program studiów, rozkład zajęć

1946-1955, rkp., masz., l., k. 108

19. Polska Akademia Nauk, Instytut Podstawowych Problemów Techniki, Pracownia Astronautyczna

Plany, sprawozdania, korespondencja

1956-1959, rkp., masz., l., k. 47

20. Polskie Towarzystwo Astronautyczne

Zaproszenie, plan działalności, projekt preliminarza budżetowego, korespondencja

1954-1958, rkp., masz., l., k. 57

21. Jw. VII, IX i X Międzynarodowe Kongresy Astronautyczne

Plan wyjazdu, sprawozdania

1956-1959, rkp., l., k. 18

22. Polskie Towarzystwo Matematyczne

Sprawozdania, preliminarz wydatków, informacja o jubileuszu Wacława Sierpińskiego

1948-1953, b. d., rkp., masz., druk, l., k. 16

23. I – VIII Olimpiada Matematyczna

Zadania, zawiadomienia o nagrodzie dla uczestników, korespondencja, notatki

1949/50-1956/57, rkp., masz., druk, l., k. 146

24. Buzun H., *Rys historyczny rozwoju mechaniki teoretycznej*
 Janik F., *Mechanika ogólna. Część I. Dynamika*
 Rakowiecki T., *Sumy potęg kolejnych liczb naturalnych*
 Schinzel A., *O liczbach pierwszych dla których suma dzielników sześciangu jest pełnym kwadratem*
 Tatarkiewicz K., *O pojęciu więzów*
 Recenzje wydawnicze
 1952-1953, b. d., rkp., masz., l., k. 16

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

25. Biografia
 Autożyciorys, spis publikacji, fotografia
 1956-1958, b. d., rkp., l., k. 4, fot 1

IV. KORESPONDENCJA

26. K. Zarankiewicz do Samuela Eilenberga	1948	l.	1
K. Zarankiewicz do Johna Roberta Kline	1948	l.	1
K. Zarankiewicz do Paula Turan	1952	l.	1
K. Zarankiewicz do NN	1946, 1948, b.d.	l.	3
Paul Turan do K. Zarankiewicza	1952	l.	2
- Korespondencja wychodząca (bruliony) i wpływająca
 1946-1952, b. d., rkp., masz., j. ang., niem., pol. l., k. 10

ANEKS 1

- J. 14. Matematyka. Artykuły
Konforme Abbildung zweifachzusammenhängender Gebiete
O krzywych zwanych dendrytami
O matematyce
O nieskończoności
O przeciwobrazach funkcji ciągłej
O punktach nierozspajających
O relacjach symetrycznych w zbiorze skończonym
O rozkładach liczb naturalnych na sumy kwadratów
On conformal mapping of multiply connected domains
On non-cut points
Sur les nombre des points de unification dans des dendrites et graphes
Sur les relations symetriques dans l'ensemble fini
Twierdzenie o czterech obszarach